

Н.С. АЛПЫСБАЕВА¹, Р.О. АСЫЛОВА², Г.Т. АБДУЛЛИНА³✉

¹І. Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің оқытушысы
(Қазақстан, Талдықорған қ.), e-mail: nurka.tk@mail.ru

²филология ғылымдарының кандидаты

І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті

(Қазақстан, Талдықорған қ.), e-mail: raushan_dina@mail.ru

³PhD, Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің доценті м.а.
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: abdullina.gulzhan@ayu.edu.kz

БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНУ

Аңдатпа. Бүгінгі таңда жалпы білім беретін мектептің мақсаты – білім алушылардың жеке қабілеттерін ашу. Интербелсенді құралдарға деген қызығушылық қазіргі заманғы тәжірибені жақсарту қажеттілігінен туындайды. Оқытудың интербелсенді құралдары білім беру мәселелерін шешуді қамтамасыз етеді. Электрондық ресурстарды білім беру процесіне енгізу және одан әрі пайдалану мәселесі қазіргі жағдайда ең маңызды мәселелердің бірі болып табылады.

Мақалада бастауыш сыныптың қазақ тілі сабақтарында электрондық білім беру ресурстарын пайдаланудың негізгі аспектілері қарастырылған. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің оқыту процесінде интербелсенді құралдарды пайдалана алу дайындығына талдау жасалған. Зерттеу мәселесінің жалпы теориялық және әдіснамалық негізі бойынша оқыту процесінде интербелсенді құралдарды қолдану туралы ғалымдардың ғылыми еңбектері қарастырылып, интербелсенді құралдардың ерекшелігі мен зерттеудің теориялық маңыздылығы – бастауыш сыныптағы білім алушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуда оқытудың интербелсенді құралдарын қолданудың педагогикалық шарттары анықталған.

Сонымен қатар, бастауыш мектептегі «Қазақ тілі» пәнін оқыту мақсатына сай болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің жалпы орта білім беретін мектепте өткен педагогикалық практиканың нәтижелерін негізге ала отырып, білім алушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға қойылатын жаңа талаптар мен осы талаптарды іс жүзінде жүзеге асыруда қазақ тілі сабақтарында оқытудың интербелсенді құралдарын қолданудың жеткіліксіз зерттелген мүмкіндіктері арасындағы негізгі қайшылықтардың анықталғаны баяндалады.

Зерттеу нәтижелерін салыстырмалы талдай отырып, оқытудың интербелсенді құралдарының көмегімен ұсынылған тапсырмалардың оң динамикасы байқалғандығы анықталған, зерттеу кезеңдерінің қорытындылары бойынша мәліметтер кестелер арқылы берілген.

Кілт сөздер: бастауыш сынып, білім алушы, интербелсенді құралдар, қазақ тілі, бағдарлама, сабақ, болашақ мұғалім.

*Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:

Алпысбаева Н.С., Асыллова Р.О., Абдуллина Г.Т. Бастауыш сыныптың қазақ тілі сабақтарында оқытудың интербелсенді құралдарын қолдану // *Ясауи университетінің хабаршысы*. – 2024. – №1 (131). – Б. 449–463. <https://doi.org/10.47526/2024-1/2664-0686.36>

*Cite us correctly:

Alpysbaeva N.S., Asylova R.O., Abdullina G.T. Bastauysh synyptyn qazaq tili sabaqtarynda oqytudyn interbelsendi quraldaryn qoldanu [The Use of Interactive Teaching Tools in the Kazakh Language Lessons of Primary Classes] // *Iasau universitetinin habarshysy*. – 2024. – №1 (131). – B. 449–463. <https://doi.org/10.47526/2024-1/2664-0686.36>

N.S. Alpysbayeva¹, R.O. Assylova², G.T. Abdullina³

¹Lecturer of Zhetysu University named after I. Zhansugurov
(Kazakhstan, Taldykorgan), e-mail: nurka.tk@mail.ru

²Candidate of Philological Sciences, Zhetysu University named after I. Zhansugurov
(Kazakhstan, Taldykorgan), e-mail: raushan_dina@mail.ru

³PhD, Acting Associate Professor of Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: abdullina.gulzhan@ayu.edu.kz

The Use of Interactive Teaching Tools in the Kazakh Language Lessons of Primary Classes

Abstract. Today, the goal of the school is not only to give new knowledge, values and personal meanings, but also to reveal the abilities of growing younger students. The interest in interactive methods and tools stems from the need to improve modern practice. Interactive teaching methods provide solutions to educational problems. The issue of the introduction and further use of electronic resources in the educational process is one of the most important in modern conditions.

The article discusses the main aspects of the use of electronic educational resources in Kazakh language lessons in primary school. The analysis of the readiness of future primary school teachers to use active means in the educational process is carried out. The general theoretical and methodological basis of the research problem: the scientific works on the use of interactive tools in the educational process are considered, the specifics of interactive methods and the theoretical significance of the research are revealed-pedagogical conditions for the use of interactive learning tools in the development of speech skills of younger schoolchildren.

At the same time, in order to teach the subject «Kazakh language» in primary school, based on the results of the pedagogical practice of future primary school teachers in secondary school, the identification of the main contradictions between the new requirements for the development of students' speech skills and the insufficiently studied possibilities of using interactive learning tools in Kazakh language lessons in the practical implementation of these requirements is stated.

In a comparative analysis of the results of the study, it was found that with the help of interactive learning tools, the positive dynamics of the presented tasks was noted, the data on the results of the research stages are represented by diagrams, figures.

Keywords: elementary class, pupil, interactive tools, Kazakh language, program, lesson, future teacher.

Н.С. Алпысбаева¹, Р.О. Асыллова², Г.Т. Абдуллина³

¹преподаватель Жетысуского университета имени И. Жансугурова
(Казakhstan, г. Талдыкорган), e-mail: nurka.tk@mail.ru

²кандидат филологических наук, Жетысуский университет имени И. Жансугурова
(Казakhstan, г. Талдыкорган), e-mail: raushan_dina@mail.ru

³PhD, и.о. доцента Международного казахско-турецкого университета имени Ходжи Ахмеда Ясави
(Казakhstan, г. Туркестан), e-mail: abdullina.gulzhan@ayu.edu.kz

Использование интерактивных средств обучения на уроках казахского языка начальных классов

Аннотация. Сегодня целью общеобразовательной школы является не только предоставление новых знаний, ценностей и личностных смыслов, но и раскрытие способностей растущих младших школьников. Интерес к интерактивным методам обусловлен необходимостью совершенствования современной практики. Интерактивные методы обучения обеспечивают решение образовательных задач. Внедрение и дальнейшее использование электронных ресурсов в образовательный процесс является одним из

наиболее важных вопросов.

В статье рассматриваются основные аспекты использования электронных образовательных ресурсов на уроках казахского языка в начальной школе. Проведен анализ готовности будущих учителей начальных классов к использованию активных средств в образовательном процессе. Общей теоретико-методологической основой проблемы исследования является рассмотрение научных работ, посвященных использованию интерактивных средств в образовательном процессе, выявление специфики интерактивных методов и теоретической значимости исследования, педагогических условий использования интерактивных средств обучения при развитии речевых навыков младших школьников.

Вместе с тем, при преподавании учебного предмета «Казахский язык» в начальной школе, констатируется выявление основных противоречий между новыми требованиями к развитию речевых навыков учащихся и недостаточно изученными возможностями применения интерактивных средств обучения на уроках казахского языка при практической реализации этих требований. При сравнительном анализе результатов исследования установлено, что с помощью интерактивных средств обучения отмечена положительная динамика представленных задач, данные по итогам этапов исследования представлены в виде диаграмм и рисунков.

Ключевые слова: начальный класс, ученик, интерактивные средства, казахский язык, программа, урок, будущий учитель.

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде сын тұрғысынан ойлай алатын, бейтаныс ортада өзін жақсы жағынан таныта алатын, алған білімдерін өмірлік жағдайларда қолдана алатын түлектерге сұраныс артып отыр. Сондықтан Қазақстан Республикасындағы білім беретін ұйымдардың маңызды міндеті – білім беру бағдарламаларын жетілдіру және мұғалімдердің біліктілігін арттыру болып табылады. Жоғары оқу орындарының оқу процесінде студенттер белгіленген білім жүйесін игеріп қана қоймай, сонымен қатар өз көзқарасын жеткізуде ауызша және жазбаша сөйлеу нормаларын, сөйлеу мәнерінің ережелерін білуі керек.

«Бастауыш сыныптарда сөйлеу қызметінің репродуктивтік (тыңдалым мен оқылым) және продуктивтік (айтылым мен жазылым) түрлерін дамыту бойынша әдістемелік ұсынымдарда» мектеп білім алушының еркін сөйлеуді қалыптастыруына ықпал етеді. Білім алушылардан: сұраққа толық жауап беруді, белгілі бір жоспар бойынша айтуды, қайталамауды, дұрыс сөйлеуді, көлемді ақпараттарды дәйекті түрде қайталауды үйрену міндетін талап ету керек делінген [1].

Бастауыш сыныпта білім алушылар ауызша және жазбаша әдеби тілдің нормаларын игере бастайды, сөйлеудің мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес әр түрлі қарым-қатынас жағдайында тілдік құралдарды қолдануды үйренеді. Сондықтан, қазіргі уақытта бастауыш сыныптарда қазақ тілін оқытудың әр сабағының мақсаты - білім алушылардың сөйлеу әрекетін дамыту болуы керек.

Қазақ тілін оқытудың міндеттерін шешу мына сияқты шарттарға тікелей байланысты: бір жағынан мұғалімнің теориялық және практикалық даярлығы дәрежесіне, тәжірибесіне, екінші жағынан мұғалімнің қолында қазақ тілін оқытуды жақсы жолға қою үшін қажетті құралдардың болуына байланысты. Мұндай құралдардың қатарына: бағдарламалар, оқулықтар мен оқу құралдары және қазіргі таңда өте тиімді болып табылатын интербелсенді құралдар жатады.

Сондықтан бастауыш сыныптарда білім алушыларды белсенді жұмысқа тартатын, олардың танымдық қызығушылығын дамытатын, материалды жақсы игеруге ықпал ететін

және оқытудың тиімділігін арттыратын қуатты дидактикалық құрал – интербелсенді құралдар болып табылады.

Интербелсенді оқыту құралдарын, «интербелсенділік», «интербелсенді оқыту» ұғымдарын зерттеумен көрнекті ғалымдар А.А. Журина, Т.И. Долгова, Т.В. Ильясов, В.С. Тоискин, Н.А. Савченко, Е.И. Виштынецкий айналысқан. Е.И. Виштынецкий мен Н.Ю. Вислобовтың пікірінше, интербелсенді оқыту мынадай бірқатар мәселелерді шеше алады: білім алушыларды қажетті ақпаратпен қамтамасыз етеді, білім алушылар арасында эмоционалды байланыстарды орнатады және т.б. [2, 113-б.]. «Интербелсенділік», «ақпараттық» ұғымдары – білім беруде интербелсенді өзара әрекеттің сипаты мен дәрежесін көрсететін жеткілікті кең ұғым екенін көрсетті. Оқытудың заманауи аудиовизуалды интербелсенді құралдарын пайдалана отырып, оқытудағы интербелсенділік өзара түсіністікке, өзара іс-қимылға, білім алушы үшін маңызды міндеттерді бірлесіп шешуге әкелетін диалогтық қарым-қатынасты ұйымдастыруды көздейді, білім алушылардың танымдық белсенділіктерін, қызығушылықтарын арттыруға көмектеседі. Г.Б. Кондакова компьютерлік оқыту бағдарламалары, мультимедиялық технологияларға негізделген оқыту жүйелері, коммуникациялық құралдардың оқу процесінде өзін жақсы жағынан көрсеткенін анықтаған [3, 21-б.]. М.С. Помелованың пікірінше, интербелсенді құралдардың көмегімен үлкен көлемдегі ақпаратты өңдеп, әртүрлі формада ұсынуға болады: мәліметтерді тіркеу, жинақтау, сақтау, өңдеу және т.б. [4, 178-б.].

Жоғарыда аталғандардың ішінде электронды оқулық жайлы республикалық ғылыми-тәжірибелік орталығының директорының орынбасары Саят Омаровтың айтуынша, соңғы екі жылда «Келешек-2030», «Алматыкітап баспасы», Bilim Media Group білім беру порталы, «Бөбек» Ұлттық ғылыми-тәжірибелік білім беру орталығы, «Білім беруді ақпараттандырудың педагогикалық технологиялар орталығы», «Ұлттық ақпараттандыру орталығы» АҚ, «Жаңа білім беру технологиялары» ЖШС баспалары сараптама үшін өздерінің электронды оқулықтарын жолдаған [5]. А. Абубаеваның еңбегінде электронды оқулық білім алушының уақытын үнемдейтіні, оқу материалдарын іздеп отырмай, өтілген және білім алушының ұмытып қалған материалдарын еске түсіруге зор ықпал ететіні туралы баяндалған [6, 124-б.]. Білім алушы грамматикалық анықтамаларды оқи отырып, білімін тереңдете алады. Міне, осындай мүмкіндіктердің барлығы оқудың мотивациясын күшейтеді, білім алушылардың тілге деген қызығушылығын, оқуға белсенділігін арттырады.

«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығына сәйкес бастауыш білім беру деңгейінің 1–4-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасындағы талаптарды ескере отырып, әр білім алушының бойындағы жеке қабілеттерін, жеке тұлғалық қасиеттерін анықтай алу керек [7].

Бастауыш мектепте «Қазақ тілі» пәнін оқыту мақсаты – қоғамдық ортада қазақ тілінде қарым-қатынас жасау мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін коммуникативтік дағдылардың негізін қалыптастыру және тілдік нормаларды қолдануға, сауатты жазуға үйрету.

Қазақстанда қазақ тілін дамыту әдістемесінің дамуы А. Байтұрсыновтың [8], мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдысын дамытуда тілдің маңыздылығы отандық педагог ғалымдардың Н. Құлжанова [9], Б.Б. Баймұратова [10], Қ.М. Меңдаяхова [11], К.М. Метербаева [12] және т.б. еңбектерінде көрініс тапқан. Ғалымдардың еңбектерінде ана тілін оқыту және тіл дамыту әдістемесінің мәселелері қарастырылған.

Қазақ тілі сабағында білім алушылардың есту, сөйлеу, оқу және жазу қабілеттері ерекшеленеді. Осыған байланысты Толға Байындыр өзінің зерттеуінде жазба тілдің ауызекі тілден кейін пайда болғанын, ауызекі тілден соң жазба тіл орын алатынын, ауызекі тіл –

қоғам ортасында кез келген тұлғаның ережелерге және заңдылықтарға бағынуын қамтамасыз ететін жалпыға ортақ түсіндіру құралы екенін атап өткен [13, 17-б.]. Ал И.А. Зимняя мен Т.С. Путиловская: «Сөйлеу әрекеті – «адамдардың бір-бірімен белсенді, мақсатты, тілдік және коммуникациялық өзара әрекеттесу процесі» - деп сипаттаған [14, 157-б.]. Осыған байланысты бастауыш білім беру деңгейінің 2-сыныбына арналған «Қазақ тілі» электронды оқулығында берілген тапсырмаларды талдай отырып [15, 62-б.], білім алушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға оқытудың интербелсенді құралдары қалай әсер ететіндігін анықтау қажет болды. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, біз бастауыш сыныптың қазақ тілі сабақтарында оқытудың интербелсенді құралдарын қолдану мәселесін қарастыру қажеттілігін айқындадық.

Зерттеу әдістері мен материалдар

Зерттеу мәселесіне байланысты ғылыми еңбектерге, бастауыш сыныптың білім беру бағдарламалары мен оқу-әдістемелік кешендерге талдау жасалды, бастауыш мектептегі оқу-тәрбие үдерісін бақылау әдісі жүзеге асырылды, педагогикалық эксперимент әдісі жүргізілді.

Бастауыш сыныптарда қазақ тілі сабақтарында интербелсенді құралдарды пайдалану деңгейін анықтау мақсатында «Жетісу облысы білім басқармасының *Талдықорған қаласы* бойынша білім бөлімі» мемлекеттік мекемесінің «№2 орта мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесінде эксперименттік жұмыс жүргізілді. Экспериментке 2 А сыныбының 15 білім алушы – эксперименттік, 15 білім алушы – бақылау тобына таңдалды.

Осылайша, эксперименттің бірінші кезеңінде интербелсенді құрал ретінде біз бастауыш білім беру деңгейінің 2-сыныбына арналған «Қазақ тілі» электронды оқулығындағы тапсырмаларды қолдандық.

Эксперимент барысында бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу әрекетінің түрлері және сөйлеу дағдыларын анықтау үшін «Тыңдалым және айтылым» бөлімі бойынша оқу мақсаттарына сәйкес тапсырмалар құрастырылып пайдаланылды. Келесі кезекте білім алушылардың жазылым дағдысын қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар, сонымен қатар цифрлық білім беру платформалары қолданылды. Мысалы, <https://wordwall.net> арқылы тақырыпқа байланысты интербелсенді тапсырмалар дайындалып қолданылды.

Эксперименттің екінші кезеңінде – «Дені саудың – жаны сау» бөлімінің аясындағы бөлім бойынша жиынтық бағалауға арналған тапсырмалар қолданылды. Зерттеу аясында қолданылған материалдар «зерттеу нәтижелері және оларды талқылау» бөлімінде берілген.

«Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі» білім беру бағдарламасы бойынша 3-курс студенттерінің бастауыш сыныптарда өткен педагогикалық практиканың нәтижелері білім алушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға қойылатын жаңа талаптар мен осы талаптарды жүзеге асыруда қазақ тілі сабақтарында оқытудың интербелсенді құралдарын қолданудың қажеттілігі мен оларды қолдану мүмкіндіктерінің жеткіліксіз зерттелгені арасындағы қайшылықты анықтауға мүмкіндік берді.

Талдау мен нәтижелер

Эксперименттік зерттеу кезінде ең алдымен бастауыш сыныптағы білім алушылардың сөйлеу әрекетінің қалыптасу деңгейін анықтадық. Осыған байланысты төмендегі 1-кестеде сөйлеу әрекетінің түрлері және сөйлеу дағдылары берілген.

Сонымен, зерттеу барысында біз «сөйлеу дағдылары» ұғымын адамның басқа адамдармен қарым-қатынас жасау қабілеті, алынған ақпаратты түсіндіру, сондай-ақ оны дұрыс жеткізу қабілеті ретінде қолданамыз.

1-кесте – Сөйлеу әрекетінің түрлері және сөйлеу дағдылары

Сөйлеу әрекеттерінің түрлері	Дағдылар
Тыңдалым және айтылым	1.1 Тыңдалған материалдың мазмұнын түсіну
	1.2 Мәтіннің тақырыбы мен негізгі ойын анықтау
	1.3 Тыңдалған материалды мазмұндау
	1.4 Оқиғаны болжау
	1.5 Түрлі жағдаяттарда тілдік нормаларды дұрыс қолдану
	1.6 Тыңдаушының назарын аудару
	1.7 Тыңдалған материал бойынша өз пікірін айту
	1.8 Берілген тақырып бойынша әңгіме құрып айту
	1.9 Сөздерді, дыбыстарды орфоэпиялық нормаларға сәйкес дұрыс айту
Оқылым	2.1 Оқу түрлерін қолдану
	2.2 Оқылған мәтіннің мазмұнын түсіну
	2.3 Мәтіннің құрылымдық бөліктерін ажырату
	2.4 Мәтіндегі сөздердің мағынасын түсіну
	2.5 Мәтін бойынша сұрақ қоя білу және жауап бере білу
	2.6 Мәтіннің түрлері мен жанрын, стилін анықтау
	2.7 Түрлі дереккөздерден қажетті ақпаратты алу
	2.8 Мәтіндерге салыстырмалы талдау жасау
	2.9 Дыбыс пен әріпті тану және ажырату
Жазылым	3.3 Жоспар құру
	3.4 Оқыған/тыңдаған материалдың мазмұнын жазу
	3.5 Мәтінді түрлі формада (тірек сөздер, сызбалар, суреттер, белгілер арқылы) құрастыру
	3.6 Түрлі жанрда шығармашылық мәтін жазу
	3.7 Қатені табу және түзету
	3.8 Каллиграфиялық нормаларды сақтау
	3.9 Орфографиялық нормаларды сақтау
	3.10 Грамматикалық нормаларды сақтау
	3.11 Пунктуациялық нормаларды сақтау

«Тыңдалым және айтылым» бөлімі бойынша оқу мақсаттарына сәйкес тапсырмалар орындалды:

- жеке сөйлемдерден мәтіннің өзгешелігі;
- мәтіннің тақырыбы және ондағы негізгі ойды анықтау;
- мәтінге, сюжетті суреттерге ат қою;

- тақырып (мәтіннің аты), тірек сөздер арқылы мәтіннің мазмұнын болжау;
- тыңдаған мәтін бойынша түсінбеген сөздерін белгілеу;
- тыңдаған мәтін мазмұны бойынша қойылған сұрақтарға жауап беру;
- тыңдалған материалға өз пікірін білдіру;
- оқыған мәтін мазмұны бойынша сұрақтар құрастыру және жауап беру;
- берілген тірек сөздерді қолданып ауызша әңгіме құрау.

Бағалау критерийлері мен дескрипторлары бар тапсырмалар қалыптастырушы бағалауды өткізуге, сабақты жоспарлауға, ұқсас тапсырмаларды құрастыруға және іріктеп алуға, оқу мақсатына жетуге қатысты сындарлы кері байланыс беруге көмектесетін үлгі болып табылады.

Осыған байланысты қолданылған тапсырмалардың үлгілері берілген:

Бөлім:	Тыңдалым және айтылым
Бөлімше:	1.2 Мәтіннің мазмұнын болжау
Оқу мақсаты	2.1.2.1 Мәтіннің тақырыбы мен тірек сөздердің негізінде мәтіннің мазмұнын болжау
Бағалау критерийі	Білім алушы Тақырып пен тірек сөздерге сүйеніп, мәтіннің мазмұнын болжайды
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану

Тапсырма. Суретті пайдаланып, берілген тақырып пен тірек сөздер бойынша мәтіннің не туралы болатынына болжау жаса. Шағын мәтін құрастырып айт.

Тақырып: Денің сау болу үшін...

Тірек сөздер: тазалық сақтау, спортпен шұғылдану, денсаулықты жақсартады, пайдалы, дұрыс тамақтану, дұрыс отыру, қимыл, күн тәртібін сақтау.

Дескриптор	Білім алушы - тірек сөздер мен суретті орынды пайдаланады; - мәтіннің мазмұнын тұспалдап айтады; - ойын тиянақты, жүйелі жеткізеді; - ұсынылған тақырып бойынша өзара байланысқан, жүйелі мәтін құрастырады (1-сурет).
------------	--

1-сурет – Денің сау болу үшін... тақырыбы бойынша мәтін құрастыруға берілген тапсырма (https://www.zharar.com/kz/fo/13902-bastauysh_2_t1.htm)

Бөлімше 1.4 Берілген тақырып бойынша әңгіме құрау

Оқу мақсаты	2.1.4.1 Тірек сөздерді қатыстыра отырып, берілген тақырып бойынша әңгіме құрау
Бағалау критерийі	Білім алушы Тірек сөздер арқылы берілген тақырыпқа әңгіме құрастырады
Ойлау дағдыларының деңгейі	Қолдану
Тапсырма. Тірек сөздерді мұқият тыңда. Тірек сөздер: денсаулық, спортпен шұғылдану, серуендеу, дұрыс тамақтану, шынығу. Суреттер мен тірек сөздерді қолданып «Денім сау болсын десең» тақырыбына әңгіме құрастырып айт (2-сурет).	

2-сурет – «Денім сау болсын десең» тақырыбына әңгіме құрастыруға берілген тапсырма (https://www.zharar.com/kz/fo/13902-bastauysh_2_t1.htm)

- Дескриптор Білім алушы
- тақырыпқа сәйкес жүйелі әңгіме құрастырады;
 - тірек сөздерді орынды қолданады;
 - мәтіннің құрылымдық бөліктерін сақтайды;
 - сөйлеу барысында лексика-граматикалық нормаларды сақтайды.

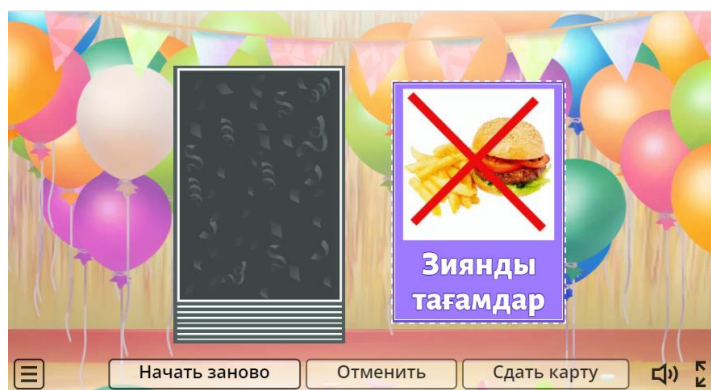
Цифрлық білім беру платформаларын талдау барысында біз осы платформалардың ресурстарын пайдаланудың практикалық-бағытталған тәсілін қолдандық.

<https://wordwall.net> интербелсенді тапсырмалар құрастырушысы интербелсенді модульдер (жаттығулар) арқылы оқыту процесін қолдауға арналған. Сонымен бірге мұғалім де, білім алушы да дайын шаблондарды пайдаланып, интербелсенді модульдер жасай алады. Осы қызметтің арқасында жасалатын интербелсенді тапсырмалардың негізгі идеясы – білім алушылар белгілі бір оқу пәніне деген танымдық қызығушылығын қалыптастыруға ықпал ететін білімдерін ойын түрінде тексеріп, бекіте алады.

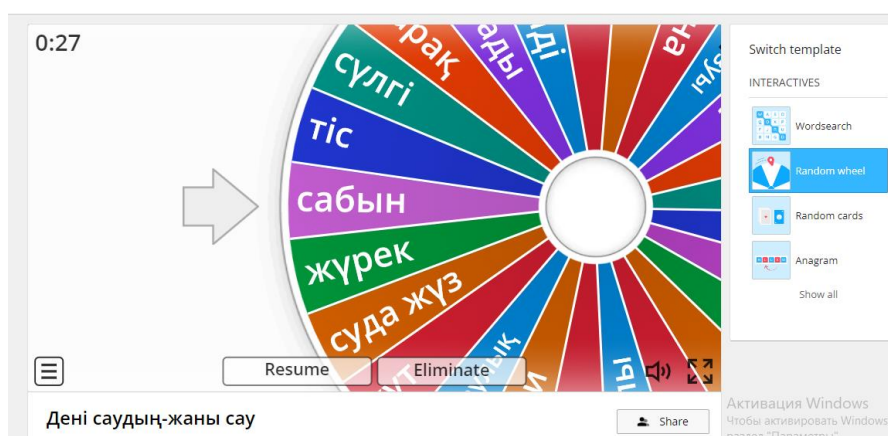
<https://wordwall.net> арқылы біз тақырыпқа байланысты интербелсенді тапсырмалар құрастырдық. Қолданылған төмендегідей интербелсенді тапсырмалар арқылы білім алушылардың адам денсаулығына пайдалы және зиян тағамдар, тазалық пен жеке бас гигиенасы, спорт түрлері туралы білімдері шындалды (3, 4, 5, 6-суреттер).

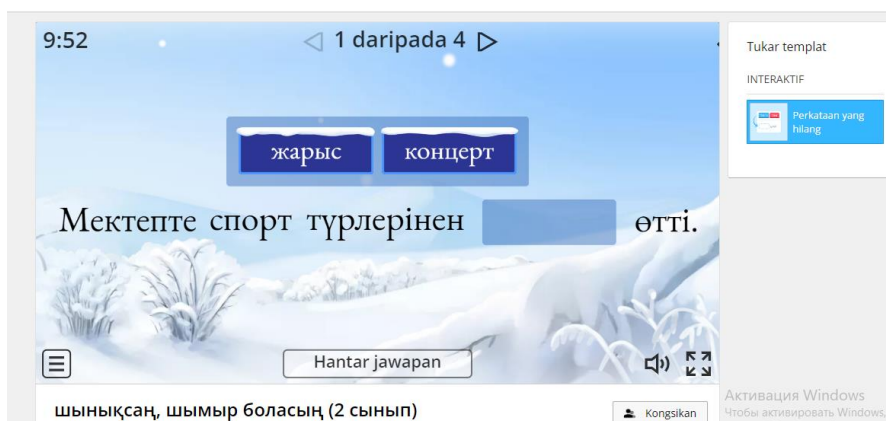
3-сурет – Адам денсаулығына пайдалы тағамдар туралы білімдерін анықтауға берілген тапсырма (<http://surl.li/sfegi>)

4-сурет – Адам денсаулығына зиянды тағамдар туралы білімдерін анықтауға берілген тапсырма (<http://surl.li/sfegi>)

5-сурет – Тазалық пен жеке бас гигиенасына арналған заттар туралы білімдерін анықтауға берілген тапсырма (<http://surl.li/sfgye>)

6-сурет – Спорт түрлері туралы білімдерін анықтауға берілген тапсырма
(<http://surl.li/sfhmh>)

Эксперименттің екінші кезеңінде – «Дені саудың – жаны сау» бөлімінің аясындағы бөлім бойынша жиынтық бағалауға арналған тапсырмаларды қолдандық.

Бөлім, ортақ тақырыптар бойынша жиынтық бағалаудың тапсырмалары мұғалімге білім алушылардың тоқсан бойынша жоспарланған оқу мақсаттарына жету деңгейін анықтауға мүмкіндік береді.

Бөлім бойынша жиынтық бағалау жұмысы 4 тапсырмадан тұрады. Бірінші тапсырма – тыңдалым, екіншісі – айтылым, үшіншісі – оқылым, төртіншісі – жазылым дағдыларын тексеруге бағытталған.

«Дені саудың – жаны сау» бөлімі бойынша жиынтық бағалауға арналған тапсырмалардың біреуін қарастырып өтсек:

Бөлімше	Тыңдалым және айтылым
Оқу мақсаты	2.1.2.1 Мәтіннің тақырыбы мен тірек сөздердің негізінде мәтіннің мазмұнын болжау 2.1.3.1 Күнделікті өмірде кездесетін жағдаяттарға байланысты өзара сұхбаттасу
Бағалау критерийі	Білім алушы - Тақырып пен тірек сөздер бойынша мәтіннің мазмұнын болжайды; - Тақырып бойынша диалогке қатысады

Ойлау дағдыларының деңгейі Қолдану

Орындау уақыты 20 минут

Тапсырма. Берілген тақырып пен тірек сөздерді мұқият тыңда. Бұл мәтінде не туралы айтылуы мүмкін?

Тақырып: Тіс күтімі

Тірек сөздер: тісті тазалау, тіс пастасы, тіс ысқыш, тіс ауруы, тіс дәрігері.

2. Жұптық жұмыс.

«Тіс күтімі» тақырыбы бойынша тіс дәрігері мен науқас адамның рөлінде сұхбаттас.

Диалог құрастыр.

«Дені саудың – жаны сау» бөлімі бойынша жиынтық бағалауға арналған тапсырмалардың бағалау критерийлері төмендегі кестеде (2-кесте) берілген.

2-кесте – «Дені саудың – жаны сау» бөлімі бойынша жиынтық бағалауға арналған тапсырмалардың бағалау критерийлері

		Дескриптор	Балл
		Білім алушы	
Тақырып пен тірек сөздер бойынша мәтіннің мазмұнын болжайды	1	тақырып пен тірек сөздерге сүйеніп, мәтіннің мазмұнын болжайды	1
Тақырып бойынша диалогке қатысады	2	тақырыпқа сай диалог құрастырады	1
		берілген тақырып бойынша сұрақтар қояды	1
		сұхбаттасының қойған сұрақтарына жауап береді	1
		тірек сөздерді орынды қолданады	1
		сөйлеу барысында тілдік нормаларды сақтайды	1
Барлығы			6

Бастауыш білім беру деңгейінің 1-4-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» электронды оқулығы аясында «Дені саудың-жаны сау» ортақ тақырыбы бойынша «Тыңдалым және айтылым» бөлімінің оқу мақсаты 2.1.2.1 Мәтіннің тақырыбы мен тірек сөздердің негізінде мәтіннің мазмұнын болжау, 2.1.4.1 Тірек сөздерді қатыстыра отырып, берілген тақырып бойынша әңгіме құрау. Осыған байланысты қолданған тапсырмалар нәтижесі төмендегідей:

Эксперименттік топта 10 білім алушының жоғары деңгейге (66,7%) жеткенін анықтадық, ал қалған білім алушылардың – 33,3%-ы тыңдалым мен айтылым дағдыларының қалыптасуының орташа деңгейін көрсетті және деңгейі төмен білім алушылар болған жоқ. Бұл мәліметтер төмендегі кестеде (3-кесте) көрсетілген.

3-кесте – Білім алушылардың тыңдалым және айтылым дағдыларының көрсеткіштері

Бағалау критерийлері	Төмен		Орташа		Жоғары	
	ЭТ (%)	БТ (%)	ЭТ (%)	БТ (%)	ЭТ (%)	БТ (%)
Берілген тақырып пен тірек сөздер бойынша әңгіме не туралы болатынын болжайды	0%	26,6% (4)	33,3% (5)	53,3% (8)	66,7% (10)	20,1% (3)
Тірек сөздерді қатыстыра отырып, берілген тақырып бойынша әңгіме құрайды	0%	33,3% (5)	40% (6)	40% (6)	60% (9)	26,7% (4)

Зерттеу нәтижелері қолданған интербелсенді құралдар мен әдістердің оң динамикасы байқалатынын көрсетеді, өйткені эксперименттік сыныпта жоғары деңгей 66,6%-ға (10 білім алушы), орташа деңгей 33,3%-ға (5 білім алушы) өсті.

Эксперимент барысында білім алушылардың жазылым дағдысын қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар да қолданылды. Берілген жоспар және тірек сөздері бойынша ұсынылған тақырыпқа мәтін құрастырады және жазады деген критерийге сәйкес жазылым нәтижелерін талдау қорытындысы бойынша эксперименттік сыныпта 2 білім алушының деңгейі төмен екені анықталды, бұл білім алушылардың жалпы санының 13,3% құрайды, 4 білім алушыда – орташа деңгей (26,7%), 9 білім алушыда (60%) мәтінмен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырудың жоғары деңгейі байқалды. Ал бақылау сыныбында шамалы өзгерістер байқалады.

Бұл мәліметтер келесі кестеде (4-кесте) көрсетілген.

4-кесте – Бақылау кезеңіндегі жазылым дағдыларын диагностикалау нәтижелері

Бағалау критерийлері	Төмен		Орташа		Жоғары	
	ЭТ (%)	БТ (%)	ЭТ (%)	БТ (%)	ЭТ (%)	БТ (%)
Берілген жоспар және тірек сөздері бойынша ұсынылған тақырыпқа мәтін құрастырады және жазады	13,3% (2)	33,3% (5)	26,7% (4)	40% (6)	60% (9)	26,7% (4)
Орфографиялық нормаларды сақтайды	6,6% (1)	6,6% (1)	53,4% (8)	60% (9)	40% (6)	33,4% (5)
Тыныс белгілерді дұрыс белгілейді	6,6% (1)	46,8% (7)	53,4% (8)	26,6% (4)	40% (6)	26,6% (4)
Каллиграфия нормаларын сақтайды	13,3% (2)	26,6% (4)	40% (6)	46,8% (7)	46,7% (7)	26,6% (4)

Зерттеу нәтижелерін салыстырмалы талдай отырып, оқытудың интербелсенді құралдарының көмегімен ұсынылған тапсырмалардың оң динамикасы байқалғандығын көрсетеді, өйткені жоғары деңгей 3 білім алушыға өсті, орта деңгей көрсеткіштері өзгеріссіз қалды, төмен деңгей 2 білім алушыға азайды.

Зерттеу нәтижелері эксперименттік топтағы білім алушылардың оқытудың интербелсенді құралдары арқылы орындаған тапсырмаларға қызығушылықтары артқанын көрсетті. Ал бақылау тобында мәтінді талқылау кезінде топтық белсенділіктің төмендігі байқалды. Тапсырманы түсіндіру кезінде көптеген сұрақтар туындады. Нәтижесінде шығармаларының өзі эксперименттік топтың жазбаларына қарағанда онша қызықты болмады. Оларда шығармашылық көзқарас қалыптаспаған, мазмұны нақты мәтінге жақын болды. Атқарылған жұмыстарды қорытындылай келе, эксперименттік топта білім алушылардың шығармашылық әлеуеті мен танымдық қызығушылығы бақылау тобына қарағанда жоғары деңгейге жеткенін анықтадық.

Зерттеу нәтижесінде алынған мәліметтер интербелсенді құралдар арқылы орындалған шығармашылық тапсырмалардың тиімді екенін, бастауыш сыныптағы білім алушылардың танымдық қызығушылығы мен шығармашылық қабілеттерінің артқанын, демек, тілдің даму деңгейін тез және тиімді қалыптастыруға ықпал ететіндігін көрсетеді.

Сонымен, оқытудың интербелсенді құралдары сабақтың әр кезеңінде белгілі бір жүйеде қолданылса, өткізген әрбір сабақ тиімді болатыны анықталды.

Қорытынды

Бастауыш білім беру деңгейінің 1–4-сыныптарына арналған «Қазақ тілі» оқу пәні бойынша үлгілік оқу бағдарламасында сөйлеу әрекетінің түрлерін: тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылымды дамыту арқылы тіл туралы бастапқы білімді меңгерту және оны тілдік нормаларды сақтай отырып, оқу әрекеті мен күнделікті өмірде қолдану мақсаты қойылған.

Бастауыш сыныптағы білім алушылардың сөйлеу қабілеті – оның жеке басының жалпы дамуының көрсеткіштерінің бірі. Тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым – бұл білім алушылардың оқу іс-әрекетінің қажетті шарты мен құралы болып табылатын ана тіліндегі дағдылар. Ал ана тілі – танымның, білімнің, өзін тұлға ретінде ашудың кілті.

Қазақ тілі сабақтарында коммуникативтік дағдылар бойынша танымдық іс-әрекетті қалыптастыруға қолданатын жұмыс түрлері:

Айтылым және тыңдалым: артикуляциялық жаттығулар; сөздерді дыбыстық талдау; дыбыстық сөйлеуді қабылдау, сөйлеу ағынынан тілдік бірліктерді таңдау; тыңдалған мәтіннен қойылған мақсатқа сәйкес ақпаратты анықтау; тыңдалған мәтін негізінде сұрақтар

кою және жауаптарды тұжырымдау; білім алушылар үшін таныс және қызықты тақырыптарға мәлімдемелер жасау; суреттері бойынша, оқылғандарға ұқсастығы бойынша әңгімелер құрастыру; ауызша сурет салу/сипаттау; таныс әңгімелер, ертегілерді қайта айту; өлеңдерді жатқа оқу; әңгімелесуші мен тыңдаушыларға ақпарат жеткізу; сөйлеу жағдайына қатысу, әңгімелесушінің не туралы сөйлейтінін түсіну, оның сөзін нақтылау, анықтау; аудиовизуалды материал негізінде өз көзқарасын дәлелдеу; аудиовизуалды материалдағы негізгі ойларды анықтау.

Оқылым: ақпаратты табу үшін оқу, бағалау сұрақтарын тұжырымдау; мәтін мазмұны және шығарма кейіпкерлерінің әрекеттері туралы әр түрлі көздерден: сөздіктерден, анықтамалықтардан ақпарат таба және ала білу, энциклопедиялар, инфографикалар.

Жазылым: жазбаша әріптер мен олардың түрлерінің көзбен көру қимыл бейнелерін игеру, сөздерді дыбыстық әріптік талдау және ұсыныстарды талдау, кейіннен жазу; деформацияланған сөйлемді, мәтінді қалпына келтіру; әдеби кейіпкерге хат; тірек сөздер бойынша мәтін құрастыру; мұғалімнің көмегімен қысқаша мәтін жаза білу.

Қазақ тілі сабағында жаттығулар мен тапсырмалар бойынша мынадай жұмыс түрлері жүргізілсе:

1. Танымдық-талдау жаттығулары арқылы білім алушылардың мәтіннің мағыналық, құрылымдық ерекшелігі жайлы, қазақ тілі оқулығындағы тілдік тұлғалардың қолданылуы туралы теориялық білімі толықтырылады. Бақылау, салыстыру, талдау, сызба құру, т.б. арқылы білім алушылардың сөз, сөйлем, мәтін туралы теориялық ұғымдарды саналы түрде қабылдап, өз тәжірибесінде қолдана білу дағдысы жетілдіріледі.

2. Түзету жаттығулары арқылы белгілі бір тақырып, негізгі ой бойынша дұрыс түзелмеген мәтінді қайта жөндеу, түзету дағдысы қалыптастырылады. Тілдік құралдар арқылы өз мәтінін түзу үрдісінде ой жүйесін бір-бірімен байланыстыра білуге үйретіледі. Белгілі бір тақырып, негізгі ой бойынша дұрыс жазылмаған мәтіндегі қатені тауып, түзетуге үйрену арқылы жазбаша байланыстырып сөйлеудің логикалық құрылымын танып біледі.

3. Өлең, жұмбақ, ертегі құрастыру барысында білім алушының алған білімі мен білігін мәтін құру үрдісінде қолдану арқылы өз ойын жүйелі жазуға, шығармашылық қабілетін шыңдауға мүмкіндік ашылады. Осылайша, үш топқа біріктірілген жаттығулар бойынша түрлі жұмыстар жүргізуге болады.

Білім беру саласында электрондық оқулықтар білім алушылардың өз бетінше жұмыс жасау қабілетін және олардың жоғары танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау қабілетін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Сапалы электронды оқулық білім алушылардың сөйлеу әрекетін дамытуға мүмкіндік береді.

Бастауыш сыныптың қазақ тілі сабақтарында оқытудың интербелсенді құралдарын қолдану барысында білім алушылардың сөйлеу дағдыларының деңгейін арттыруға бағытталған жұмыстар жүргізілді. Сабақтың әр кезеңінде интербелсенді құралдар арқылы әртүрлі тапсырмалар орындалды. Соның нәтижесінде білім алушылардың сабаққа деген қызығушылықтарының артқаны байқалды. Сондай-ақ мұғалімдер де өздеріне қажетті әдістемелік, дидактикалық материалдарды ала алды.

Сонымен, меңгерілуі қиын тақырыптарды электронды оқулықтың көмегімен түсіндірсе, білім алушылардың жаңа тақырыпты меңгеруге қызығушылығы артады. Бастауыш сыныптың әрбір сабағында электронды оқулық үнемі қолданыста болса, оқу сапасы артып, толыққанды жеке тұлға қалыптасады.

Қорыта келе, интербелсенді оқыту құралдарын күнделікті сабақта қолданып, білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыруға мүмкіндігі өте зор екендігін педагогикалық практика барысында байқадық. Сондықтан, бастауыш сыныпта білім алушылардың

танымдық белсенділігін арттыру үшін интербелсенді оқыту мақсатты, жүйелі ұйымдастырылуы керек деп ойлаймыз.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Бастауыш сыныптарда сөйлеу қызметінің репродуктивтік (тыңдалым мен оқылым) және продуктивтік (айтылым мен жазылым) түрлерін дамыту бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 64 б.
2. Виштынецкий Е.И., Вислобоков Н.Ю. Технологии организации интерактивного процесса обучения // Информатика и образование. – 2014. – №6. – С. 111–114.
3. Кондакова Г.Б. Развитие речевой деятельности младших школьников с использованием информационных технологий // Информатика и образование. – 2007. – №2. – С. 21–22.
4. Помелова М.С. Интерактивные средства обучения в инновационной образовательной среде // Вестник Московского государственного областного университета МГОУ. Серия «Педагогика». – 2011. – №4. – С. 177–181.
5. Электронды оқулық дегеніміз не, онымен қалай жұмыс істеу керек? [Электронды ресурс]. URL: <https://informburo.kz/kaz/elektrondy-ouly-degenmz-ne-onymen-alay-zhmys-steu-kerek-.html> (қаралған күні06.06.2023)
6. Абубаева А. Электронды оқулықты пайдалану // Информатика негіздері. – 2016. – №4. – Б. 124–125.
7. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы №348 бұйрығы. [Электронды ресурс]. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031> (қаралған күні06.06.2023)
8. Қордабаев Т. Қазақ тіл білімінің қалыптасу, даму жолдары. – Алматы: Рауан, 1995. – 174 б.
9. Құлжанова Н. Шығармалары (мақалалар, очерктер, педагогикалық ой-пайымдар, аудармалар). – Алматы: «Ана тілі» баспасы ЖШС, 2014. – 384 б.
10. Баймұратова Б. Сәбилердің сөздік қоры мен сөз игеру ерекшеліктері жөнінде: пед. ғыл. канд. ... дис. – Алматы, 1976. – 219 б.
11. Меңдаяхова Қ. Байланыстырып сөйлеуге үйрету арқылы қазақ тілін оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. – Алматы: Alem book, 2021. – 268 б.
12. Метербаева К.М. Қоршаған дүниемен таныстыру арқылы балалардың байланыстырып сөйлеуін қалыптастыру (5–7 жас): пед. ғыл. канд. ... дис. – Алматы, 2005. – 150 б.
13. Bayindir T. Kurmaca Metinlerde Bir Kaynak Olarak Kolektif/Geleneksel Anlatı // Turkology. – 2021. – №3 (107). – S. 9–18. <https://doi.org/10.47526/turkology.v3i107.709>
14. Зимняя И.А., Путиловская Т.С. Развитие речи как формирование умения решать коммуникативные речевые задачи. – М.: Выбор, 2015. – 414 с.
15. Жұмабаева Ә.Е., Уайсова Г.И., Сәдуақас Г.Т. Қазақ тілі. Жалпы білім беретін мектептің 2-сыныбына арналған оқулық. 2-бөлім. – Алматы: Атамұра, 2017. – 128 б.

REFERENCES

1. Bastauysh synyptarda soileu qyzmetinin reproduktivtik (tyndalym men oqylym) jane produktivtik (aitylym men jazylym) turlerin damytu boiynsha adistemelik usynyndar [Methodological recommendations for the development of reproductive (listening and reading) and productive (pronunciation and writing) forms of speech activity in primary grades]. – Astana: Y. Altynsarin atyndagy Ultyyq bilim akademiasy, 2023. – 64 b. [in Kazakh]
2. Vishtynecki E.I., Vislobokov N.Iu. Tehnologii organizacii interaktivnogo processa obuchenia [Technologies for organizing an interactive learning process] // Informatika i obrazovanie. – 2014. – №6. – S. 111–114. [in Russian]
3. Kondakova G.B. Razvitie rechevoi deiatelnosti mladshih shkolnikov s ispolzovaniem informacionnyh tehnologi [The development of speech activity of younger schoolchildren using information technology] // Informatika i obrazovanie. – 2007. – №2. – S. 21–22. [in Russian]

4. Pomelova M.S. Interaktivnye sredstva obucheniya v innovacionnoi obrazovatelnoi srede [Interactive learning tools in an innovative educational environment] // Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta MGOU. Seria «Pedagogika». – 2011. – №4. – S. 177–181. [in Russian]
5. Elektronnyy oqulyq degenimiz ne, onymen qalai jumys isteu kerek? [What is an electronic textbook, How to work with it?]. [Electronic resource]. URL: <https://informburo.kz/kaz/elektrondy-ouly-degenmz-ne-onymen-alay-zhmys-steu-kerek.html> (date of access 06.06.2023) [in Kazakh]
6. Abubaeva A. Elektronnyy oqulyqty paidalanu [Using an electronic textbook] // Informatika negizderi. – 2016. – №4. – B. 124–125. [in Kazakh]
7. «Mektepke deiingi tarbie men oqytudyn, bastauysh, negizgi orta, tehnikalyq jane kasiptik, orta bilimnen keiingi bilim berudin memlekettik jalpyga mindetti standarttaryn bekitu turaly» Qazaqstan Respublikasy Oqu-agartu ministrinin 2022 jylgy 3 тамыздағы №348 бұйрығы [Order of the Minister of Education of the Republic of Kazakhstan dated August 3, 2022 No. 348 “On approval of State mandatory standards of preschool education and training, primary, Basic Secondary, Technical and professional, post-secondary education”]. [Electronic resource]. URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031> (date of access 06.06.2023) [in Kazakh]
8. Qordabaev T. Qazaq til biliminin qalyptasu, damu joldary [Ways of formation and development of Kazakh linguistics]. – Almaty: Rauan, 1995. – 174 b. [in Kazakh]
9. Quljanova N. Shygarmalary (maqalalar, ocherkter, pedagogikalyq oi-paiymdar, audarmalar) [Works (articles, essays, pedagogical reflections, translations)]. – Almaty: «Ana tili» baspasy JShS, 2014. – 384 b. [in Kazakh]
10. Baimuratova B. Sabilderin sozdik qory men soz igeru erekshelikteri joninde [About the peculiarities of vocabulary and word acquisition of children]: ped. gyl. kand. ... dis. – Almaty, 1976. – 219 b. [in Kazakh]
11. Mendaiahova Q. Bailanystyryp soileuge uiretu arqyly qazaq tilin oqytudyn gylymi-adistemelik negizderi [Scientific and methodological foundations of teaching the Kazakh language through communication training]. – Almaty: Alem book, 2021. – 268 b. [in Kazakh]
12. Meterbaeva K.M. Qorshagan duniemen tanystyru arqyly balalardyn bailanystyryp soileuin qalyptastyru (5–7 jas) [Formation of children's communicative speech through familiarization with the world around them (5-7 years)]: ped. gyl. kand. ... dis. – Almaty, 2005. – 150 b. [in Kazakh]
13. Bayindir T. Kurmaca Metinlerde Bir Kaynak Olarak Kolektif/Geleneksel Anlatı [Collective/Traditional Narrative as a Source in Fictional Texts] // Turkology. – 2021. – №3 (107). – S. 9–18. <https://doi.org/10.47526/turkology.v3i107.709> [in Turkish]
14. Zimniaia I.A., Putilovskaia T.S. Razvitie rechi kak formirovanie umenia reshat kommunikativnye rechevye zadachi [Speech development as the formation of the ability to solve communicative speech problems]. – M.: Vybor, 2015. – 414 s. [in Russian]
15. Jumabaeva A.E., Uaisova G.I., Saduaqas G.T. Qazaq tili. Jalpy bilim беретін мектептің 2-сыныбына арналған оқулық. 2-бөлім [Kazakh language. Textbook for the 2nd grade of a comprehensive school. Part 2]. – Almaty: Atamura, 2017. – 128 b. [in Kazakh]